

כ"ט (3 קריאה) תמוז

כ"ט

אתם נצבים היום בולכם - מעלת האמונה לקראת יום הדין

רמז לראש השנה במלת היום - דברי הזוהר והפענח רזא
 כתיב, "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם". ואיתא בזוהר
 הקדוש (פרשת בא דף לב:), רבי אלעזר פתח "ויהי היום (איוב א, ו),
 ויבואו בני האלוקים להתייצב על ה', ויבוא גם השטן בתוכם", ויהי היום
 - דא ראש השנה, דקודשא בריך הוא קאי למידן עלמא, עכ"ל. הרי דתיבת
 היום מרמזת על ראש השנה. וכן מבואר בספר פענח רזא לרבינו יצחק
 ב"ר יהודה הלוי זצ"ל (במהדורה חדשה ירושלים תשכ"ה - פרשת נצבים
 עמ' תלו) שכתב וז"ל, ולי נראה עוד יותר, כי משה רבינו ע"ה רמז באתם
 נצבים היום - הה"א הידוע, ר"ל, כי ביום הידוע - הוא יום ראש השנה,
 אתם נצבים לרוב ליום הדין, כולכם לפני ה' אלוהיכם, כלליכם ופרטיכם
 כולם, כאשר פורט והולך, עכ"ל. הרי דהיום הוא היום המיוחד שבו הקב"ה
 דן את העולם, אולם נראה שהענין המיוחד ביום זה, הוא גם במה שביום
 זה אנו מתחזקים באמונה, וכמה מיסודות האמונה מבוארים בפרשה זו,
 וכמו שנבאר לקמן.

1
 6
 11
 ט
 מ"א
 קריין

דברי הספר העיקרים בנוגע לעיקרי האמונה,

והקשר למלכויות זכרונות ושופרות

הנה ידועים דברי הספר העיקרים לרבי יוסף אלבו זצ"ל בנוגע ליסודות
 האמונה. שכתב העיקרים (מאמר ראשון פרק ד) וז"ל, הדרך הנכון שיראה
 לי בספירת העיקרים שהם שרשים ויסודות לתורה האלוקית הוא, כי
 העיקרים הכוללים וההכרחיים לדת האלוקית הם שלשה, והם, מציאות
 השם, השגחה לשכר ולעונש, ותורה מן השמים, ואלו השלשה הם אבות
 לכל העיקרים אשר לדתות האלקיות וכו', והמורה על היות שלושת
 העיקרים הללו שורש ויסוד לאמונה אשר יגיע האדם אל הצלחתו האמיתית,
 הוא מה שיסודו לנו אנשי כנסת הגדולה בתפילת מוסף של ראש השנה

4

שלוש ברכות, שהם מלכויות, זכרונות ושופרות, שהם כנגד שלושת עיקרים
 הללו. להעיר לב האדם כי בהאמנת העיקרים הללו עם סעיפיהם ושרשיהם
 כפי מה שראוי, יזכה האדם בינו לפני השם. כי ברכת מלכויות היא כנגד
 עיקר מציאות השם, ויורה על זה נוסח הברכה, על כן נקוה לך ה' אלוהינו
 לראות מהרה בתפארת עוזך, להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות
 יכרתון, לתקן עולם במלכות ש-די וכו', יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך
 תכרע כל ברך תשבע כל לשון, ויקבלו כולם את עול מלכותך. וכן ברכת
 זכרונות תורה על השגחה והשכר והעונש, וכן יורה נוסח הברכה, אתה
 זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם. לפניך נגלו כל תעלומות וכו'.
 וברכת שופרות היא לרמז על העיקר השלישי שהוא תורה מן השמים. ועל
 כן היא מתחלת, אתה נגלית בענך כבודך על עם קדשך לדבר עמם. מן
 השמים השמעתם קולך וכו'. ולפי שמתן תורה היה באמצעות קול שופר
 חזק מאד, כמותו לא נהיה מן העולם - נקראת שופרות. כי הקולות
 והלפידים שהיו שם כבר היו בעולם כיוצא בהם או ממינם, אבל קול
 השופר בזולת שופר - לא היה מעולם, ולא היה כן עד זמן הגאולה, שהיא
 שעה שתתפרסם תורת האמת בפני כל העולם. ועל אותה שעה נאמר (זכריה
 ט, יד), וה' אלוהים בשופר יתקע, כפי דעת קצת החכמים, עכ"ל.

2

3

6

11

11

③ מן זמא

כטו-יח פן יש בכס שורש וכו' והתברך
בלבבו לאמר שלום יהיה לי מי בשרירות לבי
אלך למען ספות הרוח את הצמאה.

יחכן על דרך דרוש: כי הספרי (פיסקא מו) דורש
(לעיל יא, טו) "וסרתם" מן הדרך ללכת לעבוד
אלהים אחרים, כיון שסרתם מן הדרך, שוב
אתם עובדים אלהים אחרים. והנה יש אנשים
אשר אומרים: מה זה דרך התקרבות לאלקים,
האם זה פלא? כי יעצום עיניו ויגדור התאוה
וירבה בלימוד ויתמיד בתפילה ובתשובה, ויהיה
דבוק על ידי זה לה'! אלא יתערב ברחובות
ובשווקים, ויתחמד עם נשים האסורות וילך
בשרירות לבו, ובכל זאת יוסיף אומץ ביראת ה'

האתוה עמוק בלבבו כגחלת בשלהבת, או יעלה
מעלה עד אין מספר. לזה אמר הכתוב "פן יש
בכם וכו' לאמר שלום יהיה לי" (פירוש, אימתי
אשיג רוח המעלה ותכלית שלמות? הישראלין)
"כי בשרירות לבי אלך" לחמם התאוה ולהגדיל
המדורה. ואז יהיה התועליות "למען ספות הרוח
את הצמאה", פירוש כמו חזיר וכו' ש שנפשו של
אדם קצה בהם ואין לאדם שכר על הפרישה, אם
אוסף על תאוה ואגרה יצרי בהם, הלא הוא הכל,
איפוא, חדא, ואטול שכר כולם. "לא יאבה ה'
סלוח לו, כי אז יעטין אף ה' וכו'".

④ יעצום כגדו בידה וינס ויצא החוצה (לט יב).
אח"כ נאמר והי כראותה כי עוב בגדו
בידה וינס החוצה. ונראה כי פירוש וינס החוצה
הוא אף למקום שא"א לגוס שאינו כל כך מקום
בטוח, וכדחזינו בספ"ק דקידושין [מ א] שנסו
אף למקום סכנה, וכשנאמר ויצא החוצה הוא
בחשבון למקום שיכולין לילך, העיד הקרא,
שיוסף אע"פ שהיה בטוח שלא ישל בעבירה
אף כשישאר שם, אך מ"מ גס משם, משום שכל
אדם צריך לילך ממקום נסיון, ולא כאלו
שחושבים יותר מצוה הוא כשעומד בנסיון.
דאינו כן אלא רק כשנודמו לו נסיון ועמד בו,
אבל צריך להודרו שלא יבא לידי נסיון, כי
צריך לקיים רצון ה', ולא בשביל לבקש שכר
יותר, וזהו מדרגה יותר גדולה, אבל בשביל
זה אסור לסכן נפשו, לכן נאמר ויצא החוצה.
עוד טעם יש לומר כי לא רצה להיות שם,
משום שאסור לראות במעשה עבירה שאדם

עושה, דלכן אמרו הרואה סוטה בקלקולה יזיר
עצמו מן היין [סוטה ב א] אף שהראיה היתה
בקלקולה כשנצבית בטנה ומתה, דעכ"פ הרי
ראה אותה שהמרתה את פי ה', ומצינו שאמר
הקרא בעמלק אשר קרד [דברים כה יח], ורש"י
הביא משל לאמבטי רותחת וקפץ לשם אחד
ונכחה, ומ"מ ציננה אצל אחרים, כי יש
שמרגישים העיקר במה שעשה, ולא במה שיצא
עי"ז שנענש. ולכן לא רצה יוסף לישב שם
לראות איד שהיא משתדלת לעבור עבירה, וגם
בשביל זה אין לסכן נפשו.

②

הרי דספר העיקרים מבאר, שג' יסודות האמונה הנ"ל מבוארים בג'
הברכות שבאמצע מוסף של ר"ה, ברכת מלכויות מורה על מציאות ה',
שהרי הממליך את הקב"ה בהכרח מכיר הוא במציאות ה'. ברכת זכרונות
מורה על שכר ועונש, שהרי הקב"ה זוכר כל מעשה אדם, וממילא משלם
שכר ועונש כפי מעשה בני אדם. וברכת שופרות מורה על תורה מן השמים,
שהרי בזמן מתן תורה היה קול השופר משמיע קול. נמצא א"כ שראש
השנה הוא יום של חיוזק האמונה בבורא עולם, והרי חשוב מאד להתחזק
ביסודות האמונה הנ"ל.

יסודות האמונה הנ"ל מרומזים בתחלת פרשת נצבים

בספר ייטב לב להג"ר יקותיאל יהודה טייטלבוים זצ"ל אב"ד דק"ק
סיגעט מבאר, שיסודות האמונה הנ"ל של ספר העיקרים מרומזים בפסוקים
בריש פרשת נצבים. דהנה כתיב "אתם נצבים היום כולכם לפני ה'
אלוקיכם, ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל" וגו' (דברים

כט, ט), "לעברך בברית ה' אלוקיך ובאלתו, אשר ה' אלוקיך כורת עמך
היום" (פסוק יא), - וע"ז כתב הייטב לב (ד"ה אתם נצבים היום) וז"ל,
וככה כתב הר"מ (פירוש המשניות) בריש פרק חלק (סנהדרין פ"י מ"א,
היסוד השלשה עשר), כי מי שיאמין באלו העיקרים הוא נכנס בכלל ישראל,
אבל כשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות הרי יצא מן הכלל, עיי"ש. וזהו
שאמר אתם נצבים (קיימים) היום (בראש השנה, כדכתיב ויהי היום) איוב
א, ו), ואיתא בזהר (בא לב: -) דא ראש השנה, כולכם לפני ה' אלוקיכם
וגו', כל איש ישראל, רוצה לומר אם הוא בכלל ישראל, ואימתי הוא בכלל,
על זה אמר לעברך בברית ה' אלוקיך, היינו יסוד תורה מן השמים, ובאלתו
וגו' שבו שכר ועונש, למען הקים אותך היום לו לעם, והוא יהיה לך
לאלוקים, היינו אמונת אלוקי עולם וקבלת עול מלכותו, סוד מצות "אנכי
ה' אלוקיך אשר הוצאתיך" וגו', אם כן הוא מאמין ביסודות הללו, והרי
הוא בכלל ישראל. ואז נצא נקיים ויצא זכאי בהשפטו, עכ"ל.

נמצא מבואר, ש'הברית עם ה' אלוקיך' היא על התורה - שהיא מן
השמים, 'ובאלתו' - היא השבועה שמקבלין שכר על הטוב ועונש על הרע.
ועוד יהיה לך לאלוקים' - הוא על מציאות ה'.

ביאור הייטב לב בגדר כלל ישראל

③ ומוסיף הייטב לב לבאר עוד על פי הר"מ בפירוש המשניות בפרק
חלק הנ"ל, שעיקרי האמונה הם השער להיות נכללים בכלל ישראל, וזהו
כוונת הכתוב - כל איש ישראל, והיינו שהמאמין באלו העיקרים הרי הוא
נקרא כל איש ישראל, דהיינו חלק מכלל ישראל. ובסוף כתב לבאר, שאלו
שנכללים בכלל ישראל הרי הם יוצאים נקיים בדין דראש השנה. הרי
המאמין בעיקרי האמונה הנ"ל דהיינו מציאות השם, והשגחה לשכר
ולעונש, ושתורה מן השמים היא, הרי הוא בכלל כלל ישראל, ויזכה בדין
בראש השנה.

(2)

פן יש צבס פורש פודה ראש ולענה והיה צטמעו דברי האלה הזאת והתנך בלצבו לאמר
 שלום יהיה לי כי צטריות לבי אלך לא יאבה ה' סלוח לו וכבר ערחתו העפרקים
 בעקרה זה אך עיי טימעו דברי האלה יתנך בלצבו ויאמר שלום יהיה לי אם ינך צטריות

לבו וגם עיי לא יאבה ה' סלוח לו קשה להבין פטיעו מהיכי תימי יסלח לו ה' יותר מכל
 עוצרי עזירה, וכל הכה הכסיון ילמדנו טרבים צדור הזה אומרים אל לבס צראותם גלות
 המר וסגלת האוי"ב עלינו שאין זה כי אם עיי שאלו פרודים מהס עיי הדת שאין לנו אוכלי
 עממם ולא שותים עממם ולא עמקמם מהס ולאו כוורו אחר ומועמם צרול כלצת ציינו עיי
 חורה ומלות, ועל ידי פירוד הדת וסמקמם פירוד הלצות, ומוטבים כי אם יפרקו עול
 הסורה והמלות ויתחצרו עם הסכרים וילמדו בעשות כמעשיהם וכמהפוחהם או יהי לבס שלם
 אהם אין פרץ ואין לוחה, ומכ"ס כסרואים סמקילים מעלינו עול הקשה וירח כי היתה
 סרווחה אומרים אל כפמס ידם פשוטה לקבל אותנו ונהיה לבס אחר, ודעה זו הנפסקת
 צעוה"ר טעונה בלצות רבים וצני עמנו המהאווים תארה צעוה"ר להתיפות עלמס אל האומות
 עיי וצניק הדת ומלותיה, אלכל שקר הסך והצל היופי, הלא ה' גור סנהיה בללות עפוח
 ומפיד צדי ככפות הארץ עד ירחס ה' עמו, וצדי ה' לחת אותנו לחן ולחסד צעיי המלכים
 וסרים וצעיי המון עם אלכל לא לנו הוא וסונר עולו לא ידע דבר רע ומעולס לה' הווק
 לנו קיום מלות ה' והדרבא הס מבינים צערינו צעת לרה ר"ל ותקוצה ועעיי כהרים צפני
 הסרענות, וגם לפי חכמת העולם ותסלכותיה הס טועים כי צאמת כל מלכות חפץ סכל
 אומה טמור חס דתס ומחזק צו צטטי ידיו כי עיי שאלו סונר דתו ולאו מחזיק צאמוכותו
 הוא מקלי דעת עם חס פי העולך וחס חוקי המדינה לא ישמור ולא יקיים, ואין בלצותו
 צו צסוס דבר שלל זיק ולא ירטיע כי מה ימנעו חס לא אמוכותו דתו, ולכן חמיד עיי
 סונלך והסרים סיקיימו צני מדינתו כי"ל דתס ולאו סחוסצים סיפוך זה טח עיניהס מראות
 הדרך והיוקר צמטיכה יתסלכו לא ידעו צמה יכלס, והיינו דתאה מרטיה בנצואתו וצחכמותו
 פן יש צבס וכר והיה צטמעו דברי האלה הזאת טהס סיהיה ישראל בללות וירדפו לפני
 אויבים ויעדו אותס, והתנך בלצבו לאמר שלום יהיה לי כי צטריות לבי אלך סיחטיב
 סיהיה לו שלום ולא יהיה עלי עול הגלות ויהיה לו שלום צין האומות עיי סילף. צטריות
 לכו ויאלכו ויטחה ויכס עממס כרלון לכו והכס ידוע סהגלות הוא לכפר עול סמטיבו כדכתיב
 חוה סמחס ירוסלים וכר וצמדמס צצריה צין הסתרים שאלו הקציה לאחטיה חס צכו
 חוטאים חס יעכסו צעוה"ר צטיעבוד מלכיות או גיהנס וצמר לו סיעבוד מלכיות סיואל לכו
 מה דגלות הוא לכפר עוטה צעוה"ר כדי שלל יעכס צעוה"ר, אלכל חס חוסצ מחסצות
 רעות כאלו ואומר אל כמסו עיי סיסי ויפרוק עול הסורה ילח חפטי ולא מתיסר בללות חס
 כי חינו טעול כלום ועול הגלות על ראשו ככל חס ישראל, זחס לא זחס תרתי גיהנס
 חית ל" סהגלות חינו מכפר עליו עוכסו צעוה"ר וצעוה"ר ח"ס לא יאבה ה' סלוח לו היינו
 צעיי יקורי הגלות לח יכפר לו סמטיבו ורצלה צו כל האלות הכחוצה סיינו יקורי וענוי
 הגלות ומחה ה' סמו ומחמס סמטיס טנס לעמיד עמס יעכס ולא יהיה הגלות לו לכפרת
 פטע וק"ל:

(5)
 27
 10/10

ושב ד' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים. (ל' ג)
 זו היא הכטחה על הגאולה העתידה לבוא בקרוב, וצריכים אנו

לצפות לזמן הזה בכל יום, וזו היא אחת השאלות ששואלין לאדם ליום הדין,
 צפית לישועה, ואם יתמהמה חכה לו, כי בוא יבוא בלי שום ספק.
 והנה אחד המפריעים היותר גדולים בענין האמונה הזאת, הוא מצב
 עמנו בשנים האחרונות בין העמים, כי היינו לענ וקלס בגוים, והגנו עחה
 השפלים והבוזים בעיני הכל, ורבים שואלים, איך זה אפשר, שאומה שפלה
 כזאת תתרום לאות ולתפארת לעיני הכל?

אבל האמת, אחרי ההתבוננות אנו רואים, כי כל מעשי ד' עם עמנו
 המה על דרך זה, בבחינת מאשפות ירים אביון, להבליט ביותר את הנס
 של קיומנו, וכי "הממני יפלא כל דבר?"

אברהם הוליד את יצחק בהיותו בן ק' שנה, שע"פ טבע א"א ה"י
 לו להוליד, ובן שרה אמרה הבת תשעים שנה תלד? וזהו מה שאמר הנביא,
 ישעיהו (מ"ט) הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם, כלומר התבוננו
 בנשים שעשיתי להם. — יעקב אבינו זכה להעמיד י"ב שבטים, ולהלחם עם
 מלאך ולנצחו, אחר שאליו לקח ממנו הכל, ורק במקלו עבר את הירדן
 ואחרי אשר עכד בבית לבן ביום ובלילה י"ד שנה. — יוסף זכה למלוכה,
 אחרי אשר ה' מעונה בבית האסורים י"ב שנה. — משה רבינו מיום הולדו
 כבר ה' מוכן לצרות ולפגעים, השליכוהו היאורה, וסוף דבר ה' שנעשה
 שליח להקב"ה, להיות לגואל את עם ישראל ולתת להם את התורה. —

(6)
 חס
 ח"ס

(3)

טו ①

⑧ 707 כס"נ"מ

המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום וגו' ולא רחוקה היא וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו (ל יא)

נראה לפרש. כבר האריכו ספרי המוסר שיש כמה מדרגות בתשובה, והתשובה

המעולה ביותר היא מה שאמר רב יהודה (יומא פ"ג) באותו מקום ובאותו זמן, כלומר שיתחרט מיד כשעשה את העבירה ולא יחמהמה מאומה, אלא יודרו וימהר לכבס את העון, ואז נמחק העון לגמרי, כמו שנתנו משל על זה מכתם שנפל על בגד, אם מנקים ומכבסים אותו מיד, אין הוא ניכר עוד כבגד כלל, והוא נקי כבראשונה. מה שאין כן אם לא כבסוהו מיד, והכתם נאכל כבגד, אז אי אפשר להסיר אותו לגמרי.

וכך הוא גם אצל החטא שהוא ככתם בנשמה, אם החוטא מכבס אותו מיד ע"י תשובה, די לו בודוי וחרטה ועזיבת החטא, והוא נטהר לגמרי, מה שאין כן מי שמתאחר בתשובתו אינו נטהר בתשובה זו לחוד עד שבאים עליו יסורים הממרקים את החטא.

זהו שאומר הפסוק, כי המצוה הזאת, כלומר מצות התשובה, [כמו שפירשו הרמב"ן והראשונים], וגו' ולא רחוקה היא, כשאין היא רחוקה מהחטא, אלא כי קרוב אליך הדבר מאד, אלא היא קרובה וסמוכה לחטא, אז די לך אם תחזור בתשובה בפיך, בודוי דברים, ובלבבך, ובחרטה כלב, לעשותו, ובעזיבת החטא, ואין לך צורך ביסורים למרק את החטא. (שערי שפחה)

ישראל היו במצרים שפלים ונבזים, כעדות הכתוב, וקוצו מפני בני ישראל, וכל אחד מהם היו צריך לעשות ארבע מאות לבנים בכל יום. כמ"ש בשם הרקוק, וגורו עליהם נזרות נוראות, ומי שראה אותם בשעבודם, לא היו יכול להאמין, שהמושעבדים הללו יצאו ביד רמה לעיני הכל, ולא עוד אלא שפרעה בעצמו יקום בחצי הלילה ויפציר בהם לאמר, קומו צאו מתוך עמי, ובמשך חמשים יום קרכו כולם להר מיני לקבל התורה והשיגו השנות גדולות עד למאוד, יותר מכל הנביאים שעמדו לישראל אח"כ, וכמו שאחז"ל ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא.

וכן מי שראה את ישראל בימי המן שכבר נכתב ונחתם בחותם המלך להרוג ולאבד את כולם, מנער ועד זקן טף ונשים כיום אחד, בשלשה עשר לחודש אדר, מי האמין אז לומר, שביום ההוא גופא יהפך הדבר הזה על שונאיהם, שהיהודים ישלמו בס כחפצם, ותחת אשר היו מתחלה באימה ופחד מכל, יפול פחדם ומוראם על כל העמים, ורבים מעמי הארץ יתיהדו, והמן, משנה למלך אחשורוש, שהלך לתלות את מרדכי היהודי על העץ, יתלה ביום ההוא בעצמו על אותו העץ, ומרדכי יהי משנה למלך תחתיו! וכן הדבר גם כונננו, כשאנו רואים עם ישראל נתון למשטה כמעט בכל המדינות, אל יפול לבבנו, כי אדרכא סימן הוא שימהר ד' לגאלנו

ומאשפות ירוממנו ונתפרסם לשבח ולתהילה בכל העולם תחת אשר נבזינו כל הזמן לעיני הכל, ויקיימו בנו הכתובים, אודך כי עניתני, ואבן מאסו הבונים היתה לראש פינה, וכישעיהו ס', תחת היותך עוובה ושנואה וגו', ושמתוך לגאון עולם משוש דור ודור, וכתוב בחושע, זהו במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם, יאמר להם בני א' הו. ומי שיש לו לב להבין, יוכל לראות באספקלריא המאירה גדול השגחת השי' עלינו לרחם עלינו, ולבלי לתת למשחית להשחיתנו.

וע"כ עלינו ללמוד מן העבר על העתיד, כי כל מה שהצרות מתרבות וכאות, עלינו להתהזק יותר באמונה שלמה, כי סוף סוף יצא כנגה צדקנו, וכל העמים יכירו וידעו כי אין כעמנו ישראל גוי אחד בארץ, והשי"ת ינחם ציון ועמנו וישלח לנו משיחו במהרה ב). (עין עוד מה בפי בשלח ע"כ וירא ישראל את הים הגדולה.)

מ ע ש י ל מ לך

(ב) ואל יאמר האדם, איך יוכל להיות שיבוא משיח צדקנו בימינו, הלא אין בידינו מעשים טובים כראוי. דוה אינו דידוע דכשהקב"ה הפך לגאלנו אינו מסתכל כי"כ במעשינו כדאיתא במדרש (שמות כ"ה) אמרו ישראל האיד אנו נגאלין, והלא אין בידינו מעשים טובים, א"ל הואיל והוא הפך בגאולתכם אינו מביט כי" ע"ש.

וגם אל יתיאש האדם ח"ו מן הגאולה, מטעם אילי לא הגיע עוד הקץ, דוה אינו דידוע מה שאמרה הגמרא סנהדרין צ"ח על הפסוק, אני ד' בעתה אחישנה, לא זכו בעתה, זכו — אחישנה. ואל יהי לפלא בעיני האדם לומר, איך נוכל לזכות למה שלא זכו דורות הקודמים, דוה אינו קושיא, דהן אמנם שאנחנו קטנים הרבה מאבותינו, אבל ידוע שהקב"ה מצרף לכל אחד זכותו וזכות אבותיו, ואנחנו כננס הרוכב על גבי הענק, שהוא רואה ומביט יותר למרחוק.

ע"כ צריך כל איש ישראל לצפות לישועה בכל יום, כי ישועת ד' כהרף עין, וכמו שאנו אומרים בתפלת שמ"ע, כי לישועתך קוינו כל היום, וכתבו בספרים שלא דוקא על הגאולה בלבד צריך לצפות, אלא על כל מין צרה שלא תבוא צריך לצפות לישועת ד', וכבר כתבו בשם האר"י ז"ל, שבכל יום כשאומר, כי לישועתך קוינו כל היום" יכוין שמצפה לישועה על כל צרה שנמצא בו, והוא מסוגל מאד להצלה, וד' יוכנו להיות מהמקוים לישועתו תמיד, וזכות זה נזכה לתשועה האמתית בב"א.

טו

קרוב ה' לכל קוראיו

"כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" (ה, יד)

"אמר ר' יצחק, כתיב "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", אימתי קרוב אליך - בזמן שבפיך ובלבבך לעשותו".
(עירובין נד, א)

1 | מטופר, כי פעם בא אל אחד הרבנים בפולין יהודי מתושבי עיירתו בצעקה, "אנא, רבי הושיעני", "מה לך"? שאלו הרב, "חולה אנוש אני", השיב הלה בקול בוכים, "פניתי כבר אל טובי הרופאים, ואיש מהם לא מצא מזור למחלת הקשה, הרופאים כבר נואשו מחיי". אנא, בכה האיש, "עזור לי הרב למצוא עצה כדי שארפא ממחלתי".

9
פניתי
לרופאים

6 | "אצל הפרופסור מאניפולי כבר היית"? שאלו הרב "לא שמעתי עליו נעולם", השיב החולה.

"אם כן", הורה לו הרב, "סע מיד אל הפרופסור מאניפולי, אולי שם תצמוך ישועתך".

11 | בלב מלא תקווה עלה האיש על המרכבה הנוסעת לאניפולי. ארוכה היתה הדרך, אך האיש לא חש בזאת, אף לא הרגיש את טלטולי הדרך. כן נרגש ונאושר היה בתקוה שתלה ברופא המומחה, הפרופסור מאניפולי, שעליו הוולייץ הרב.

"רופא זה בודאי יעלה ארוכה למחלתי האנושה" קיוה האיש בכל ליבו.

16 | סוף סוף הגיעה העגלה אל העיירה אניפולי. בזריזות, שלא כדרך החולים, קפץ האיש מהעגלה ורץ אל האדם הראשון שנקרה בדרכו, "אמור נא לי", פנה אליו, "היכן שוכן ביתו של הפרופסור?"

"הפרופסור"?! נתן בו הלה מבט משתאה.

"כן, את הפרופסור מאניפולי אני מבקש" אמר החולה, "ממרחקים באתי אל הפרופסור הנודע, כדי שירפאני ממחלתי, אנא אמור לי את כתובתו".

21 | "פרופסור? באניפולי? בעיירה הקטנה שלנו אין אפילו רופא, ואתה מחפש כאן פרופסור נודע?"

היהודי נבוך, הוא התבונן על סביבותיו כלא מאמין, הן הרב אמר לו במירוש, כי ייסע אל הפרופסור מאניפולי.

24 | פנה איפוא לאדם נוסף, והפעם שאל בקול מהסס, "אמור נא לי בבקשה, האם מתגורר כאן פרופסור כלשהו? רופא מומחה?"

"פרופסור באניפולי"? הגיב האיש אף הוא בתדהמה, "מימי לא שמעתי דבר מוזר מזה".

ענתה הבין החולה כי אמת השיבו לו, ואין פרופסור בעיר אניפולי. שאל אפוא האיש, "ומה עושים אתם, תושבי אניפולי, כשפוגעת בכם מחלה?"

31 | "יהוי אין כאן רופא".

"מה עושים אנו?" השיבו לו בני שיחו, "פשוט מאד, נושאים אנו וזפילה לאבינו שבשמים, שהוא רופא כל בשר, ומתחננים שישלחו לנו רפואה שלימה".

לא נותר לו לאיש אלא לעזוב את אניפולי, העיירה הקטנה והנידחת, ולחזור לביתו בפחי נפש על נסיעתו, שלשוא היתה.

בפנים נפולות נכנס אל חדרו של הרב, וסח לו את כל הקורות אותו, "אין באניפולי פרופסור ואף לא רופא פשוט", אמר.

"ומה עושים יהודי אניפולי כשתוקפת אותם מחלה?" הקשה הרב, "האם שאלת אותם?"

"כן", השיב האיש, "שאלתי, והם סיפרו לי כי כיון שאין להם רופאים, שמים הם את מבטחם בה', ומתפללים אליו שישלח להם רפואה שלימה".

"אכן", קרא הרב, "אל ה'פרופסור' הזה שלחתיך!"

נחפשה דרכינו ונחקורה

חייב האדם לפשפש ולמשמש במעשיו תמיד ככתוב: "נחפשה דרכינו ונחקורה" (איכה ג מ), ובפרט בימים אלו ערב יום הדין. ועלינו לדעת שחייב החיפוש והחקירה במעשינו אינו רק לבדקם מכל חטא ועוון, ולטהר כל מעשה שלא יהא מעורב בו שמץ חטא, אלא צריך כל אחד לבחון את דרכו ולהתבונן בדרך עבודת ד' אשר לו אם אין בה טעות, ואף אם נראה לו שדרכו היא הדרך הרצויה בעיני ד', יתכן ששוגה הוא בזה, ושמא כל דרכו בשקר יסודה, וכל עמלו וטרחתו בה אינו אלא להעמיד ולקיים את טעותו. ואעפ"י שהיה שוגג, וכונתו היתה לשמים לפי טעותו, מ"מ נענש על כך, כיון שלא חקר ולא התבונן היטב לדעת אם דרכו נאמנה אם לא. ולא עוד אלא שכל מה שטרח בה וכל מה שמסר נפשו עליה יותר, יותר הוא נענש על זה.

ובגמ' יומא (יט ב) איתא: "ת"ר מעשה בצדוקי אחד שהתקין - קטורת של יוה"כ - מבחוץ והכניס [בהיכל היו נותנין אותה צדוקין על האש ואת"כ מכניסין, שהיו דורשין אל יבא כי אם בענן, רש"י], ביציאתו היה שמח שמחה גדולה, פגע בו אביו, א"ל בני אעפ"י שצדוקים אנו, מתייראין אנו מן הפרושים, א"ל כל ימי הייתי קצטער על המקרא הזה "כי בענן אראה על הכפרת" (ויקרא טז ב), אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו, עכשיו שבא לידי לא אקיימנו, אמרו, לא היו ימים מועטים עד שמת והוטל באשפה, והיו תולעים יוצאים מחוטמו", פירש"י: "מחוטמו שהוא ראשון לאברים ליכנס לבית".

הדגישו לנו חז"ל שהצדוקי הזה מסר את נפשו על טעותו, והצטער כל ימיו לקיים המקרא לפי טעותו, וכמידת ר' עקיבא להבדיל, ומפני כן נענש בעונש קמור

ת"ח **שיחות** מאמר צמ **מוסר**

ומשונה כל כך, שמת והוטל באשפה בבזיון נורא, והתולעים זועקים ומכריזים¹ על טעותו ע"י שיצאו מחטמו וכפירש"י, והעונש הגיע אליו לא על חטאו בלבד, אלא אף על מה שמסר נפשו על טעותו.

וביעקב אבינו נאמר: "ויירא יעקב מאד ויצר לו" (בראשית לב ח), ובפירוש אבן עזרא (שם ט) כתב: "איך פחד יעקב, והשם הבטיחו, והוא אומר וואהיה עמך וכו', ויעקב פחד שמא חטא או שגג במחשבתו ובעבור זה לא יהיה ד' עמו. ואל תתמה, כי הנה משה שאין למעלה ממנו, והוא שלחו להוציא את ישראל ממצרים, בעבור שגגתו שלח מלאך להמיתו".

פירוש הדברים, דאע"ג שהעיד יעקב אבינו על עצמו: "עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי" (רש"י שם ה), מ"מ פחד "שמא חטא או שגג במחשבתו", כלומר שמא יש טעות בדרכו, ושגג וטעה במחשבתו כי אמת ונכונה דרכו, בעוד שאין הדבר כן, וזהו פחדם ומוראם של הצדיקים י'. ומי לנו גדול ממשה רבינו ע"ה שאף הוא חשב שכך הוא רצון ד' שלא ימול את בנו, [עיין ברמב"ן (שמות ד יט) שסבר משה שעליו להביא אשתו ובניו למצרים כי בעבור זה יבטחו בו ישראל יותר, כי לא יביא אותם להיות עם עבדים וימררו את חייהם בעבודה קשה, רק אם היה נכון לבו בטוח שיצאו בקרוב, יעו"ש, וא"כ רצון ד' שלא ימול אותו עכשיו, כי על ידי כן לא יוכל לטלו עמו], ומ"מ מאחר שטעה בזה היה בסכנה עצומה, על אף שהיה אז בשליחות להצלת כלל ישראל, ומכאן אנו למדים מה נורא העונש על כך.

וברמב"ן (בראשית יב י) כתב על ירידתו של אברהם אבינו ע"ה למצרים מפני הרעב ג"ם יציאתו מן הארץ שנצטווה עליה בתחלה, מפני הרעב, עוון אשר חטא, כי האלקים ברעב יפדנו ממות, ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים פיד פרעה, במקום המשפט שמה הרשע והחטא", [ויש לזה מקור בזהר (לך לך פא ב)]. והרי מן הדין מותר לצאת מארץ ישראל לחו"ל בעת רעב כדאיתא בגמ' ב"ב (צא א). אלא שלאברהם אבינו ע"ה לפי מדרגתו אין היתר זה, ומידת הבטחון מחייבתו להשאר אף במצב זה, והעונש הנורא של שעבוד ישראל במצרים הוא בשל "טעות" זו שטעה בשוגג.

והדברים מבוארים להדיא בתוס' חגיגה (ד ב), דאמרינן התם: "ר' אלעזר כי מטי להאי קרא בכי, "ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי" (שמואל א כח טו), ומה שמואל הצדיק היה מתיירא מן הדין, אנו על אחת כמה וכמה, שמואל

י' יש להעיר בזה הערה נוראה, הרי לא ידע יעקב שחטא אלא "שמא", ואם היה יודע בבירור בודאי היה עושה תשובה, ועל כרחך לא הרגיש והכיר בחטא, ואעפ"כ יתכן שמחטא דק כזה יאבד כל כלל ישראל.

מאי
ראי
בהז
באו
הכל
בוא
מטי
ולכן
והוא
מלך
לפני
עוד
מול
כרח
לא
אמו
הזה
להג
לא
ופע
"אל"
יהא
האנ
שה
הוד
רצו
שנו

שיחות מאמר צמ מוסר תיט

מאי היא [מנא לן דמתיירא, רש"י], דכתיב (שם י): "ותאמר האשה אל שאול אלהים ראיתי עולים", עולים תרי משמע, חד שמואל ואידך דאזל שמואל ואתייה למשה בהדיה, אמר ליה דילמא ח"ו לדינא מתבעינא, קום בהדאי דליכא מילתא דכתבת באורייתא דלא קיימתיה", וכתבו התוס' שם: "לא בעי למימר שיעיד לו שקיים הכל, דמנא ידע והא לא היה בדורו, אלא היה אומר כך וכך דרשתי ועשיתי מעשה, בוא והעידני שכן למדת גם אתה".

שמואל הנביא מתיירא היה מן הדין, אבל אינו מתיירא מחטאים ומפשעים אלא מטעות, "כך וכך דרשתי ועשיתי מעשה", ומי יודע אם כיון לאמיתה של תורה, ולכן קרא למשה רבינו שיעיד כי האמת אתו, "בוא והעידני שכן למדת גם אתה", והוא רצון ד' באמת.

ועל דבר זה בכה ר' יוחנן בן זכאי לפני מיתתו ואמר (ברכות כח ב): "אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי וכו' אעפ"כ הייתי בוכה, ועכשיו שמוליכין אותי לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים וכו', ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים, אחת של גן עדן ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי, ולא אבכה", ובדאי ידע ריב"ז שקיים את כל התורה כולה, ועל כרחך שזה היה פחדו, שמא ח"ו טעה בעבודת ד' שלו.

ובזה מובן ג"כ למה היה לו לפחד, יעשה תשובה ויתכפר לו, אלא דעל דבר זה לא שייך לחזור בתשובה, שהרי הוא חושב כי זו היא דרך האמת.

ובמדרש (ב"ד פס"ב ב) איתא שראה ר' אבהו בשעת מיתתו י"ג נהרי אפרסמון, אמר ר' אבהו הני למי, וכששמע כי לכבודו ולמענו כל אלו, קרא על עצמו המקרא הזה (ישעיהו מט ד): "ואני אמרתי לריק יגעתי לתהו והבל כחי כליתי". וכפשוטו אין להבין איך חשב כן, אך לאור האמור הענין מבואר, כי חשש ר' אבהו ונתיירא שמא לא זכה לכיון אל האמת בעבודתו. וסוף המקרא מוכיח, דכתיב: "אכן משפטי את ד' ופעולתי את אלקי", כי את רצון השי"ת עשיתי ובדרכיו הלכתי.

וכאמור זהו פחדם של כל הצדיקים, וכמו שציוה ר' ינאי את בניו (שבת קיד א): "אל תקברוני בכלים לבנים, שמא לא אזכה ואהיה כחתן בין אבלים", כלומר שמא יהא מקומי בין הרשעים, והיתכן כדבר הזה, אלא כמש"נ שהפחד הוא מן הטעות.

וכאן מקום לבע"ד לשאול, א"כ איה הדרך ישכון אור לדעת רצונו יתברך האמיתי ולהנצל מטעות. את התשובה לזה אנו למדים מדוד המלך עליו השלום שהרבה תפילה על כך, באמרו (תהלים קמג ח): "השמיעני בבקר חסדך כי בך בטחתי הודיעני דרך זו אלך כי אליך נשאתי נפשי", עוד אמר (שם י): "למדני לעשות רצונך", למדנו שכדי להנצל מן הטעות צריך האדם לתפילה וסייעתא דשמיא. ואף לאחר שהתפלל דוד את כל הבקשות הללו, אמרו חז"ל (סנהדרין קז א) שנתעלמה ממנו הלכה דמשביעו רעב, והוא סבר כי נכון להשביע את יצרו בהיתר,

ויס על ; אלא

ש אבן יך וכו', תתמה, בעבור

ותר"ג ר שמא יבר כן, א חשב א שעליו ז אותם בטוח 'א יוכל שליחות

ם מפני חטא, מצרים לך פא מ' ב"ב הבטחון ים הוא

עזר כי שמואל-א שמואל

יה יודע יכ יתכן

תכ שיחות מאמר צמ מוסר

ואין זו דרך האמת, כי את היצר אי אפשר להשביע, וההיפך הוא הנכון "מרעיבו שבע", ואם כן אף לאחר התפילה עדיין הסכנה מרובה.

ומ"מ נמסרה בדינו עצה לדעת אם חפץ ד' בדרך בה נלך, והיא על פי הכתוב: "כי ישרים דרכי ד' וגו'" (הושע יד י), וכן כתיב (תהלים יט ט): "פקודי ד' ישרים משמחי לב". וזה לנו האות - "ישרות", אם חש האדם ישרות בדרך הרי זו דרך ד', ואם לאו - טעות בידו. והאדם מעצם טבעו הרי הוא מבין ומרגיש ב"ישרות", דכתיב (קהלת ז כט): "אשר עשה האלקים את האדם ישר", מיצירתו ניחן האדם בחוש הישרות, ומה שנתקלקל בנו חוש הישרות, הוא ע"י ה"חשבונות רבים", ככתוב בסיפיה דקרא: "והמה בקשו חשבונות רבים", וזו כל עבודתו של היצר להטות את האדם מדרך הישר. והאבות הקדושים המה נקראו "ישרים" (כדאיתא בגמ' ע"ז כה א), כי הגיעו לשלמות מדרגה זו של ישרות.

עוד כתיב (משלי ג יז): "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום", וכ"ז מסימני הישרות, כי דרך הישרות מוליכה לנועם ולשלום, והנועם והשלום מוכיחים כי זו דרך ד'. וכמה הלכות גדולות אנו למדים מן המקרא הזה של "דרכיה דרכי נועם וגו'", כמו שמצינו בדיני יבום וחליצה שיש בהם פטור כשאין זה דרכי נועם (עיין יבמות פז ב), וכן בהלכות ד' מינים שבלולב, שמין שאין דרכי נועם בנטילתו, אין זה מין הדס שאמרה תורה, (עיין סוכה לב ב).

אמר הכתוב (תהלים כה ח): "טוב וישר ד' על כן יורה חטאים בדרך", ונראה שנכלל בזה גם שהדרך שהורה הקב"ה לחוטאים לבל יחטאו, היא לאחוז במידות האלו של "טוב וישר", כי על ידי כך הם בטוחים שדרכם תהיה דרך-אמת לעשיית רצונו יתברך.

ונראה דבכלל מידת "טוב" כלול מה דאיתא בגמ' עומא פנ א): "ואהבת את ד' אלקיך (דברים ו ה). שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא קורא ושונה ומשמש ת"ח, ויהא משאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות. מה הבריות אומרות עליו, אשרי לו לפלוני שלמד תורה, אשרי אביו שלמדו תורה אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו, עליו הכתוב אומר (ישעיהו מט א): "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר".

אם הולך האדם בדרך שהכל מהללים ומשבחים אותה, ואומרים "פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו", שם שמים מתאהב על ידו, שהכל יודעים שהוא הולך בדרך הזו מפני שנצטוו בה ע"י הקב"ה, ומתוך כך הם באים לאהבת ד' אשר ציוה לילך בדרכים נאים וטובים, ואז יהא לבו סמוך ובטוח כי אכן טובה דרכו ורצויה היא לפני הקב"ה.

שיחות מאמר צמ מוסר תכא

ובכלל מידת "ישר" הוא מה דאיתא באבות (פ"ג מ"ז): "אם אין דרך ארץ אין תורה", והיינו שכשאין לו דרך ארץ, אף אם הוא לומד תורה, אין זו דרך התורה כלל ולא בה בחר ד'. בא וראה כיצד נהג משה רבינו ע"ה בשעה שנצטוו מפי הקב"ה: "פקוד את בני לוי לבית אבותם למשפחתם כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם" (במדבר ג טו), הרי כאן ציווי מפורש שיפקוד משה כל זכר מבן חדש ומעלה ומה עשה משה רבינו, כתיב (שם טז): "ויפקוד אותם משה על פי ד'", פירש"י: "אמר משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם, א"ל הקב"ה עשה אתה את שלך ואני אעשה שלי, הלך משה ועמד על פתח האהל, והשכינה מקדמת לפניו, ובת קול יוצאת מן האהל ואומרת, כך וכך תינוקות יש באהל זה, לכך נאמר על פי ד'".

אעפ"י שנצטוו בפירוש למנות את כל הנפשות, מ"מ שאל את הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם, כי אין זה ממידת דרך ארץ להכנס לאהליהם, ואם כן על כרחך אין כוונת ציוויו של הקב"ה כפשוטו. והתורה מעידה שכיון משה רבינו לרצון ד' ממש, כדכתיב: "ויפקוד אותם משה על פי ד' כאשר צוה", כאשר צוה ממש בלי שינוי כלל, ומשום שמידת דרך ארץ מלמדת ומכוונת את הדרך לקיום רצון ד', כי "ישרים" דרכי ד', וכמו שנתבאר. [וע"ע מאמר ה].

זכשם שמידת "דרך ארץ" היא בכלל "ישר", כמו כן מידת "הכרת הטוב" אף היא בכלל זה, ואף דבר זה ממש רבינו למדנו. הקב"ה ציוה למשה (במדבר לא ב): "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך", והנה אעפ"י שהיו חיינו של משה תלויים במלחמה זו, מ"מ מסר את נפשו ושלח מיד את ישראל למלחמה, וכמו שפירש רש"י (שם ג): "אף על פי ששמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא איחר", והיינו שהיה יקר בעיני משה רצון הקב"ה מחייו, ואף על פי כן שלח משה את פינחס עמהם למלחמה, ולא הלך בעצמו, אף שנצטווה "נקום" - שמשמע שילך בעצמו, וחז"ל (במדבר פכ"ב ד) עמדו בזה, ופירשו הטעם: "אמר משה אני נתגדלתי במדין אינו בדין שאלחם עמהם, המשל אומר בור ששתית ממנו אל תזרוק בו אבן". והיינו כמו שנתבאר, דמידת "הכרת הטוב" מכרחת לפרש את ציווי הקב"ה "נקום" שכוונתו ע"י שליח, כי "טוב וישר ד'". [והארכנו בזה במאמר עג].

ורעיבו

על פי

ודי ד'

הרי זו

מרגיש

ו: ניחן

רבים,

היצר

א בגמי

זסימני

כי זו

נועם

ע (עיין

אין זה

ונראה

מידות

עשיית

את ד'

זשמש

וומרות

שלמדו

דרכיו

ישראל

שלמד

ל ידו,

כך הם

ובטוח